

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบอัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ของครูและพยาบาล เมื่อข้อความเกี่ยวข้องกับและไม่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบ กลุ่มตัวอย่างมี 2 กลุ่ม ได้แก่ ครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน จำนวน 600 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพพจน์ทางอาชีพครู แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพพจน์ทางอาชีพพยาบาล และแบบสอบถามพฤติกรรมและความคิดเห็นเกี่ยวกับการชมข่าวโทรทัศน์ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีข้อความไม่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบ สำหรับกลุ่มควบคุม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามไปทางไปรษณีย์ และมีการติดตามแบบสอบถาม 2 ครั้ง ช่วงระยะเวลาในการติดตามห่างกัน 2 สัปดาห์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบความแตกต่างของสัดส่วนผู้ตอบแบบสอบถามของกลุ่มอาชีพครูกับกลุ่มอาชีพพยาบาล เมื่อข้อความเกี่ยวข้องกับและไม่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบ และทดสอบความแตกต่างของสัดส่วนของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวข้องกับและไม่เกี่ยวข้องกับอาชีพของผู้ตอบในกลุ่มอาชีพครูและอาชีพพยาบาลด้วยสถิติ ซี (Z-test)

ข้อค้นพบ

1. หลังจากที่ได้รับแบบสอบถาม ซึ่งได้รับการจัดหน้า ความยาว 6 หน้า พิมพ์ด้วยระบบออฟเซตด้วยหมึกสีน้ำเงินส่งทางไปรษณีย์ไปให้กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพครูและพยาบาล จำนวน 600 คน พบว่า อัตราการตอบกลับของแบบ

สอบถามใน 3 ช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูลคือก่อนการติดตามและภายหลังการติดตาม 2 ครั้ง มีอัตราการตอบกลับมาสูง กล่าวคือ ร้อยละ 76.00, 91.00 และ 95.50 ตามลำดับ

2. อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ เมื่อข้อความคำถามเกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบ ระหว่างกลุ่มอาชีพครูและกลุ่มอาชีพพยาบาลไม่แตกต่างกัน ตลอดทั้ง 3 ช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ เมื่อข้อความคำถามไม่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบ ระหว่างกลุ่มอาชีพครูและกลุ่มอาชีพพยาบาล ไม่แตกต่างกัน ตลอดทั้ง 3 ช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ของกลุ่มอาชีพครู ระหว่างแบบสอบถามที่มีข้อความคำถามเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบไม่แตกต่างกัน ตลอดทั้ง 3 ช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ของกลุ่มอาชีพพยาบาล ระหว่างแบบสอบถามที่มีข้อความคำถามเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบไม่แตกต่างกันตลอดทั้ง 3 ช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูล

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามของครูและพยาบาลทั้ง 3 ช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ ก่อนการติดตามและหลังการติดตาม 2 ครั้ง มีอัตราการตอบกลับมาสูง คือ ร้อยละ 76.00, 91.00 และ 95.00 ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าอัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่มีผู้วิจัยอื่นเคยศึกษาไว้ เช่น สุธีรา ภักทรายุทธวรรณ (2531) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับอัตรา

การตอบกลับของแบบสอบถามและได้รับแบบสอบถามกลับคืนในช่วงก่อนการติดตาม และหลังการติดตาม 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 71.38, 85.88 และ 94.88 ตามลำดับ และวิจิตรา ประสาทเวทย์กุล (2523) ได้พบว่า อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามทั้ง 3 ช่วงคิดเป็นร้อยละ 47.42, 58.50 และ 64.17 ตามลำดับ วิไลวรรณ ศาครวิมล (2523) พบว่า ทั้ง 2 ช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ ก่อนการติดตามและภายหลังการติดตามคิดเป็นร้อยละ 61.66 และ 90.50 ตามลำดับ รวมทั้งสุภาพร โกแสงกุล (2523) ซึ่งพบว่า อัตราการตอบกลับทั้ง 3 ช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูลคิดเป็นร้อยละ 54.64, 69.11 และ 79.82 ตามลำดับ ตลอดจนพิชัย แก้วสุวรรณ (2529) ก็เช่นกัน ซึ่งได้พบว่า อัตราการตอบกลับทั้ง 3 ระยะ คิดเป็นอัตราร้อยละ 63.50, 75.00 และ 82.50 ตามลำดับ สาเหตุที่การตอบกลับของแบบสอบถามครั้งนี้ได้รับคืนในอัตราสูงนั้น อาจเป็นเพราะรูปแบบลักษณะภายนอกของแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ น่าสนใจต่อกลุ่มผู้ตอบ (อุทุมพร จามรมาน, 2530: 41) ความจริงดังกล่าวได้รับการยืนยันจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 30 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนไม่เคยได้รับแบบสอบถามที่พิมพ์ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ด้วยหมึกสีน้ำเงิน มีการจัดหน้า และมีการจัดทำอย่างประณีตมาก่อน ประกอบกับผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่ตอบว่าไม่เคยได้รับแบบสอบถามมาก่อน และได้รับครั้งนี้เป็นครั้งแรกจึงรู้สึกภูมิใจที่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นลงในแบบสอบถาม และเนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดทั้งสิ้น จึงไม่ค่อยจะได้รับ เลือกรหัส เป็นตัวอย่างตอบแบบสอบถามทางไปรษณีย์ในการวิจัยซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยที่ได้อ้างมาแล้วข้างต้นที่ใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตกรุงเทพฯ ซึ่งส่วนใหญ่คุ้นเคยกับการตอบแบบสอบถาม จนอาจทำให้เกิดความเคยชิน หรือเบื่อหน่ายในการตอบแบบสอบถาม จึงทำให้อัตราการตอบกลับที่ได้รับนั้นต่ำกว่าอัตราการตอบกลับที่ได้รับในการวิจัยครั้งนี้ในทุกช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามอาชีพครู และอาชีพพยาบาล ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานในการวิจัยข้อที่ 1 ที่กล่าวว่า "อัตรา

การตอบกลับของแบบสอบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ของอาชีพครูและพยาบาลแตกต่างกัน" ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัฒนธรรมรองทางอาชีพ (Occupational Subculture) ไม่แสดงผลในการปกป้อง เช่น เป็นปรัภักต์ต่อวิชาชีพของตนเองหรือผู้อื่นอย่างชัดเจน หรือส่งผลต่ออัตราการตอบกลับที่ชัดเจน ซึ่งอาจเป็นเพราะ

2.1 อาชีพครูและพยาบาล ต่างก็เป็นข้าราชการทั้งสิ้น รวมทั้งมีลักษณะงานส่วนใหญ่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ เป็นงานที่ต้องเสียสละเพื่อส่วนรวมในการอุทิศตนเพื่อให้บริการและพัฒนาบุคคลในสังคม งานที่ปฏิบัติบางส่วน เช่น การสอนให้คนมีพัฒนาการทางสติปัญญา การเฝ้าระวังและการป้องกันโรค การตรวจสอบนักเรียนขาดสารอาหาร การป้องกันกาเสพติดให้โทษของเยาวชน และการส่งเสริมอนามัยนักเรียนเหล่านี้ ครูและพยาบาลก็ได้ปฏิบัติงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่มาโดยตลอด ลักษณะงานที่คล้ายคลึงกันและการปฏิบัติงานร่วมกันดังกล่าวอาจเป็นสิ่งที่ลดความแตกต่างทางอาชีพของอาชีพทั้งสองให้มีอิทธิพลลดน้อยลงไป จึงทำให้ครูและพยาบาลต้องการแสดงความคิดเห็นลงในแบบสอบถาม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมเพื่อส่วนรวม หรือเป็นความรับผิดชอบต่อสังคม

2.2 กลุ่มตัวอย่างทั้งสองอาชีพต่างสนใจในการตอบแบบสอบถาม เพราะแบบสอบถามที่ส่งไปให้ตอบมีลักษณะน่าสนใจ กล่าวคือ มีการจัดหน้าพิมพ์ด้วยระบบออฟเซ็ท ใช้หมึกสีต่างจากชีวิตประจำวันที่เคยพบเห็นมาทำให้พิมพ์จำนวนหน้าพอเหมาะ มีวิธีการตอบง่าย และมีการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ตอบในการส่งกลับคืน ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว พบว่า (ภาคผนวก ค. ตอนที่ 4) กลุ่มตัวอย่างทั้งสองอาชีพส่วนใหญ่ไม่เคยตอบแบบสอบถามที่ส่งทางไปรษณีย์มาก่อน ซึ่งครั้งนี้เป็นครั้งแรก และกลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ต่างกล่าวว่า ตนไม่เคยได้รับแบบสอบถามที่มีการจัดทำอย่างประณีตเช่นนี้มาก่อน เหตุผลดังกล่าวจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองอาชีพให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามกลับคืนในอัตราที่สูงใกล้เคียงกัน

3. อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพ และไม่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ที่กล่าวว่า "อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่มีข้อความคำถามเกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบ มีอัตราการตอบกลับสูงกว่าแบบสอบถามทั่วไป ที่ไม่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบ" โดยที่มีทฤษฎีสนับสนุนว่า บุคคลมีความต้องการรักษาชื่อเสียงและศักดิ์ศรีของตน และพยายามหาเหตุผลเข้าข้างตนเองตามลักษณะกลไกการป้องกันตนเองของมนุษย์ (Murray, 1938 อ้างจาก สุภาพรรณ โครตจรัส, 2531 และ Freud, 1949) ซึ่งอัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบ (อาชีพครูและพยาบาล) มีอัตราการตอบกลับสูงทั้ง 3 ช่วงของการส่งแบบสอบถาม กล่าวคือ กลุ่มครูกคิดเป็นร้อยละ 76.67, 90.67 และ 96.00 ตามลำดับ และกลุ่มพยาบาลคิดเป็นร้อยละ 78.00, 91.33 และ 95.33 ตามลำดับ อัตราดังกล่าวเป็นอัตราที่สูงเมื่อเทียบกับผู้วิจัยอื่นที่ศึกษาเกี่ยวกับอัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตัวแปรข้อความที่ เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบมีผลต่ออัตราการตอบกลับของแบบสอบถามตามทฤษฎีดังกล่าว จากการวิเคราะห์ข้อมูลในแบบสอบถามที่ตอบกลับมา พบหลักฐานสนับสนุนความเห็นดังกล่าวคือ

(3.1) ได้มีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมลงในแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองอาชีพ ข้อความที่เพิ่มเติมนั้นเป็นการยกเหตุผลมาป้องกันตนเองของกลุ่มตัวอย่าง (ตั้งตัวอย่างในภาคผนวก ง.) ซึ่งพบว่าเป็นของกลุ่มอาชีพครู 3 ฉบับ และพยาบาล 11 ฉบับ

(3.2) อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามในกลุ่มอาชีพครูในระยะก่อนการติดตาม พบว่า อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพครูสูงกว่าอัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่ไม่เกี่ยวข้องกับอาชีพครูถึงร้อยละ 6 กล่าวคือ มีอัตราการตอบกลับคิดเป็นร้อยละ 76.67 และ 70.67 ตามลำดับ

(3.3) ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองอาชีพที่บ่งชี้เห็นถึงการป้องกันตนเองต่อข้อรายการที่เป็นภาพพจน์ในทางลบ และ

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นที่แสดงถึงความชื่นชมหรือเห็นด้วยต่อข้อรายการที่เป็น ภาพพจน์ทางบวก (ภาคผนวก ค. ตอนที่ 1,2) กล่าวคือ ในแบบสอบถาม ภาพพจน์ทางอาชีพครูมีข้อรายการภาพพจน์ทางลบอยู่ 22 ข้อ จากทั้งหมด 35 ข้อ กลุ่มครูได้ตอบไม่เห็นด้วยในข้อที่ 2,4,14,15,20 และ 34 รวม 6 ข้อ และ สำหรับแบบสอบถามภาพพจน์ทางอาชีพพยาบาลมีข้อรายการภาพพจน์ทางลบอยู่ 21 ข้อ จากทั้งหมด 35 ข้อ กลุ่มพยาบาลได้ตอบไม่เห็นด้วยในข้อที่ 6,7,10,13, 14,17,18,19,20,23,25,26,29,31 และ 32 รวม 15 ข้อ และการชื่นชม หรือเห็นด้วยต่อข้อรายการภาพพจน์ในทางบวกของกลุ่มอาชีพครูและพยาบาลซึ่งมี ข้อรายการทางบวกทั้งหมด 13 ข้อ และ 14 ข้อ ตามลำดับนั้น พบว่า ในกลุ่ม อาชีพครูได้ตอบเห็นด้วยกับรายการภาพพจน์ทางบวกในข้อที่ 1,3,6,7,16,17, 28,29,33 และ 35 รวม 10 ข้อ ส่วนพยาบาลตอบเห็นด้วยทั้งหมดในทุกข้อรายการ (ซึ่งได้แก่ข้อที่ 1,4,8,9,11,12,15,16,21,22,24,30,34 และ 35) รวม 14 ข้อ

สำหรับการยอมรับหรือตอบเห็นด้วยต่อข้อรายการภาพพจน์ทางลบ ของกลุ่มอาชีพทั้งสองนั้นนับว่าเป็นการแสดงเหตุผลเข้าข้างตนเองทางอ้อม ซึ่งข้อ รายการภาพพจน์ทางลบที่ทั้งสองกลุ่มอาชีพยอมรับหรือเห็นด้วยนั้นต่างก็เป็น ภาพพจน์หลัก หรือลักษณะร่วมกันที่เกิดขึ้นในแต่ละอาชีพมานานแล้ว จึงทำให้ กลุ่มครูและพยาบาลยอมรับหรือเห็นด้วยต่อข้อรายการภาพพจน์ในทางลบของตน กล่าวคือ กลุ่มครูยอมรับ 4 ข้อ ซึ่งได้แก่ ข้อที่ 8 "ครูชายส่วนใหญ่ไม่ประพฤติตน ให้เป็นแบบอย่างที่ดี เช่น สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า และเที่ยวกลางคืน" ข้อที่ 19 "ในวงการอาชีพครูยังมีการเอารัดเอาเปรียบจากเพื่อนครูด้วยกันเอง และจากผู้น ายบริหาร" ข้อที่ 27 "จรรยาบรรณของครูที่มีอยู่นั้นไม่ได้เป็นหลักประกันว่าครูจะมี คุณภาพ" และข้อที่ 32 "ครูสตรีจำนวนมากหารายได้พิเศษด้วยการนำสินค้าไป จำหน่ายในโรงเรียน" การตอบเห็นด้วยต่อข้อรายการภาพพจน์ในทางลบดังกล่าว นั้น เหตุผลส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะต้องการเตือนสติเพื่อนร่วมอาชีพให้มีความมุง มั่นต่อวิชาชีพให้มากยิ่งขึ้น (เพราะผู้วิจัยได้ชี้แจงว่า ผลการวิจัยที่ได้จะเป็น ประโยชน์ในการพัฒนาวิชาชีพครูให้ก้าวหน้าต่อไป ตามหนังสือในภาคผนวก

ข.) ซึ่งจะนำไปสู่ความก้าวหน้าและมีชื่อเสียงหรือเกิดภาพพจน์ที่ดีต่ออาชีพของตน

กลุ่มอาชีพพยาบาลได้ยอมรับหรือเห็นด้วยกับข้อรายการภาพพจน์ทางลบ ในข้อที่ 3 และข้อที่ 27 ที่กล่าวว่า "อาชีพพยาบาลเสี่ยงต่อการติดโรค เงินเดือนน้อย ไม่คุ้มกับความเหนื่อยยาก" และที่กล่าวว่า "พยาบาลมักถูกสังคมเพ่งเล็งในเรื่องคุณธรรมเป็นพิเศษ หากผิดพลั้งไปจะถูกตำหนิมากกว่าอาชีพอื่น" ซึ่งทั้ง 2 ข้อดังกล่าวมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเป็น 3.85 (SD.=1.31) และ 3.75 (SD.=1.24) การตอบเห็นด้วยดังกล่าวนี้ เหตุผลส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะต้องการขอความเห็นใจในการปฏิบัติงานที่ยากลำบากของตน ซึ่งจะนำไปสู่การจัดสวัสดิการให้ดีขึ้น (เพราะผู้วิจัยได้ที่แจ้งในหนังสือว่าผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาวิชาชีพพยาบาลให้ก้าวหน้าต่อไป ตามหนังสือในภาคผนวก ข.)

จากการตอบเห็นด้วย หรือยอมรับข้อรายการภาพพจน์ทางลบในแต่ละอาชีพดังกล่าว นอกจากจะเป็นการแสดงถึงการป้องกันตนเองทางอ้อมหรือเป็นการหาประโยชน์ใส่ตนเองแล้ว ยังเป็นการแสดงความมีใจกว้าง (Spirit) ของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองอาชีพในการยอมรับความจริง ซึ่งก่อให้เกิดจุดเด่นทางอาชีพได้ อย่างหนึ่ง

เมื่อพิจารณาถึงข้อรายการอื่นๆที่ทั้งสองกลุ่มอาชีพได้ตอบว่า "ไม่แน่ใจ" ซึ่งเป็นลักษณะของการตอบที่มีเหตุผลแอบแฝงอยู่ภายในหรือมีเล่ห์เหลี่ยมในการตอบ ซึ่งในกลุ่มครูมีข้อรายการที่ตอบไม่แน่ใจ ทั้งภาพพจน์ทางบวกและภาพพจน์ทางลบจำนวนมาก (3 ข้อและ 12 ข้อตามลำดับ) แต่สำหรับพยาบาลได้ตอบไม่แน่ใจกับข้อรายการภาพพจน์ทางลบอย่างเดียว และเพียง 4 ข้อเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประสบการณ์ในการเข้าสู่อาชีพแตกต่างกัน จึงสะท้อนแก่นของแต่ละอาชีพออกมาแตกต่างกัน (รจนา พิริยะอนนท์, 2523) และเมื่อได้พิจารณาผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรอายุแล้วพบว่า กลุ่มครูมีช่วงอายุเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มพยาบาล (ภาคผนวก ค.) กล่าวคือ ผู้ตอบกลุ่มอาชีพครูส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 26-35 ปี (จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 59.03) และในช่วง 36-45 ปี (จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 27.08) แต่สำหรับกลุ่มพยาบาลแล้ว

พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 26-35 ปี (จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 60.80) และมีอายุในช่วง 18-25 ปี (จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 18.90) แสดงให้เห็นว่าครูและพยาบาลมีประสบการณ์ทางอาชีพของตนต่างกัน เมื่อพิจารณาไปยังภาพรวมในการตอบแบบสอบถามแล้ว อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มพยาบาลมีลักษณะการตอบข้อรายการภาพพจน์ได้เด่นชัดกว่ากลุ่มครู

จากเหตุผลที่สนับสนุนทฤษฎีกลไกการป้องกันตนเองของมนุษย์ดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่มีข้อคำถามเกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบมีอัตราตอบกลับสูง แต่แบบสอบถามที่ไม่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบนั้น ได้ถูกจัดทำอย่างดีและประณีต ตลอดจนการเลือกเนื้อหาที่ถามนั้นสอดคล้องกับกลยุทธ์ในการทำให้อัตราการตอบกลับสูง (อุทุมพร จามรมาน, 2530) ซึ่งได้แก่แบบสอบถามพฤติกรรมและความคิดเห็นเกี่ยวกับการชมข่าวโทรทัศน์ ผลปรากฏว่าอัตราการตอบกลับของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองอาชีพได้ตอบกลับมาสูงใกล้เคียงกันกับอัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบ จึงทำให้ผลการทดสอบทางสถิติไม่พบความแตกต่างดังกล่าว สาเหตุที่ทำให้อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามพฤติกรรมและความคิดเห็นเกี่ยวกับการชมข่าวโทรทัศน์มีอัตราสูงอาจเป็นเพราะ

(1) กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามรู้เรื่องหรือคุ้นเคยในเนื้อหาของแบบสอบถามที่ไม่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบเป็นอย่างดี (Donald, 1960 อ้างจาก อุทุมพร จามรมาน, 2530) ทำให้อยากตอบและต้องการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ตนเองรู้ เหตุผลที่แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างรู้เรื่องเนื้อหาในแบบสอบถามพฤติกรรมและความคิดเห็นเกี่ยวกับการชมข่าวโทรทัศน์ก็คือ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมการรับข่าวสาร ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่กลุ่มตัวอย่างตอบกลับมา (ภาคผนวก ค. ตอนที่ 3) พบว่า จำนวนผู้ชมข่าวโทรทัศน์ทุกวันมีมากถึง 222 คน จากทั้งหมด 286 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 77.62 และผู้ตอบแบบสอบถามฉบับนี้ได้เห็นด้วยกับข้อรายการที่ 6 ที่กล่าวว่า "รูปแบบรายการเสนอข่าวภาคค่ำของสถานีโทรทัศน์ในปัจจุบันก่อให้เกิดนิสัยในการเปิดรับข่าวสารของประชาชน" ซึ่งมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเป็น 4.15 (SD.=.77)

และในข้อรายการที่ 9 ที่กล่าวว่า "การเปิดรับข่าวสารทางโทรทัศน์ในปัจจุบัน นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันของบุคคลทั่วไป" ซึ่งมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเป็น 4.44 (SD.=.80) จากค่าระดับความคิดเห็น 5 ระดับ ข้อมูลดังกล่าวนี้จึงเป็นข้อยืนยันว่ากลุ่มตัวอย่างรู้เรื่องที่ตอบเป็นอย่างดีเนื่องจากเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเขามาโดยตลอด จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามกลับมาในอัตราที่สูง เช่นเดียวกับกับแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพ

(2) กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามสนใจในเนื้อหาที่ถาม ซึ่งเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวโทรทัศน์ที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน เหตุผลที่แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างสนใจในเนื้อหาที่ถามคือ ความสนใจของคนไทยทุกคนที่มีต่อข่าววิกฤตการณ์ในอ่าวเปอร์เซีย และการสู้รบระหว่างกองกำลังอิรักและกองกำลังพันธมิตร ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ กล่าวคือ วิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซียเริ่มต้นเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2533 และการสู้รบเริ่มต้นในวันที่ 17 มกราคม 2534 และจบสิ้นเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2534 ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น เริ่มในวันที่ 31 มกราคม 2534 ถึงวันที่ 18 มีนาคม 2534 ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นข่าวที่คนไทยทุกคนสนใจอย่างทั่วหน้าและสื่อสารมวลชนทุกสาขาต่างก็ให้ความสนใจในการเสนอข่าวอย่างเข้มข้นเช่นกัน แต่การเสนอข่าวทางโทรทัศน์นั้นเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าเป็นสื่อที่ประชาชนให้ความสนใจมากที่สุด เพราะเสนอได้ฉับไวทันเหตุการณ์และมีภาพประกอบอีกด้วย จึงทำให้เกิดความนิยมอย่างสูงในการชมข่าวทางโทรทัศน์ และประกอบกับในช่วงการเกิดสงครามดังกล่าว สถานีโทรทัศน์ทั้ง 5 ช่องหลัก ต่างก็แข่งขันกันเสนอข่าวเพื่อสร้างความนิยมจากผู้ชมข่าวให้เลือกชมสถานีของตน จนเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันเกี่ยวกับสงครามการเสนอข่าวของสถานีหลักทั้ง 5 ช่อง (ประจวบ ทองอุไร, 2534: 7) สงครามอ่าวเปอร์เซียครั้งนี้ส่งผลให้คนไทยทุกสาขาอาชีพสนใจข่าวด้วยเหตุผลหลายๆ ด้านด้วยกัน กล่าวคือ

(2.1) ความห่วงใยในสวัสดิภาพของญาติมิตรที่ไปขายแรงงานในตะวันออกกลาง ซึ่งขณะเกิดสงครามมีแรงงานไทยที่ตกค้างในบริเวณดังกล่าวประมาณ 130,000 คน (ประจวบ ทองอุไร, 2534: 2)

(2.2) การใช้อาวุธไฮเทค (Hi-tech) หรืออาวุธที่มีเทคโนโลยีสูง กล่าวคือ คนไทยสนใจว่าคู่แข่งสงครามมีอาวุธดีอะไรบ้างในการทำสงครามครั้งนี้ ทั้งนี้ในสงครามครั้งนี้มีการใช้เทคโนโลยีใหม่หลายอย่างด้วยกัน เช่น การใช้กล้องที่ขยายแสงจากดวงดาวในการทำศึกยามค่ำคืน การใช้ดาวเทียมทำแผนที่ทางทหารและจับความเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้าม การใช้แสงเลเซอร์นำวิถีในการทิ้งระเบิด และการใช้ขีปนาวุธนำวิถีแปรทวิวิถีที่มีความเร็วเหนือเสียง 3 เท่า ใช้ต่อต้านขีปนาวุธของฝ่ายตรงข้าม และจรวดตาพิย์โทว์มาชอส์ค ที่มองเห็นเป้าหมายและโจมตีได้แม่นยำ (มิว-เมซอน, 2534: 9 และประชา เหตุระกุล, 2534: 3)

(2.3) ความต้องการเป็นบุคคลทันสมัย หรือมีอำนาจในทางข่าวสาร (Information Power) ตามลักษณะของสังคมข่าวสาร (Information Society) ซึ่งเกิดขึ้นแล้วในสังคมไทยบางกลุ่มบางพวก (เกษมศิริสัมพันธ์, 2533: 37) เพื่อนำข่าวสารที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลในการแสวงหาลำนาจและในเชิงธุรกิจการซื้อขายหลักทรัพย์และอื่นๆ

นอกจากนี้ สิ่งที่ยืนยันความสนใจอีกประการหนึ่งของคนไทยที่มีต่อข่าวโทรทัศน์ก็คือ ข้อมูลเชิงประจักษ์ การชมข่าวโทรทัศน์ในช่วงการเกิดสงครามอ่าวเปอร์เซีย กล่าวคือ มีการชมข่าวกันแทบทุกครัวเรือน และทุกหน่วยงานของรัฐและเอกชน โดยเฉพาะในช่วงสัปดาห์แรกของการสู้รบนั้น มีการติดตามข่าวทางโทรทัศน์กันตลอดทั้งวัน

ด้วยเหตุของความสนใจดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับแบบสอบถามพฤติกรรมและความคิดเห็นเกี่ยวกับการชมข่าวโทรทัศน์เหล่านั้น ต้องการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ตนกำลังสนใจ จึงได้ตอบแบบสอบถามกลับมาในอัตราที่สูงใกล้เคียงกับแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพ

(3) เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับแบบสอบถามเป็นครั้งแรก และแบบสอบถามที่ได้รับนี้เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะการจัดทำอย่างประณีต ซึ่งยังไม่เคยได้รับมาก่อน ตามที่กล่าวแล้ว จึงเป็นสิ่งจูงใจให้กลุ่มตัวอย่างอยากตอบแบบสอบถามมากยิ่งขึ้น

ข้อ เสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยปรากฏว่า ถัดจากการตอบกลับของแบบสอบถามของครูและพยาบาล เมื่อซักคำถามเกี่ยวกับและไม่เกี่ยวกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบไม่แตกต่างกันตลอดทั้ง 3 ระยะของการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยที่ ถัดจากการตอบกลับของแบบสอบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์สูงกว่า ถัดจากการตอบกลับที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ และเมื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่ ยังไม่เคยได้รับแบบสอบถามทางไปรษณีย์มาก่อน และพบว่ายังไม่เคยได้รับแบบสอบถามที่มีการจัดทำอย่างดีและประณีตมาก่อน ดังนั้นข้อ เสนอแนะในการสร้างแบบสอบถามคือ ผู้สร้างควรวางถึงลักษณะภายนอก โดยต้องจัดทำอย่างดีและประณีตซึ่งได้แก่ การจัดหน้า การพิมพ์ด้วยระบบออฟเซ็ท ด้วยหมึกสีน้ำเงิน หรือ สีเขียว มีจำนวนหน้าที่พอเหมาะ เป็นต้น จึงจะทำให้ได้รับแบบสอบถามกลับคืนในอัตราที่สูง

2. เนื้อหาในแบบสอบถามต้องเป็นเรื่องที่กลุ่มตัวอย่างรู้หรือคุ้นเคย และเป็นเรื่องที่ผู้ตอบสนใจ แม้จะไม่เกี่ยวกับอาชีพของผู้ตอบก็ตาม ก็จะทำให้กลุ่มตัวอย่างสนใจและตอบกลับมาสูง

3. ในกรณีที่ต้องการให้กลุ่มตัวอย่างอาชีพครูตอบแบบสอบถาม ควรส่งแบบสอบถามไปให้ตอบในช่วงต้นภาคเรียน หรือช่วงกลางภาคเรียน จะทำให้ครูให้ความร่วมมือในการตอบมากกว่าการส่งแบบสอบถามไปให้ในช่วงปลายภาคเรียน เพราะจากการสัมภาษณ์ครูพบว่า ครูมีกิจกรรมเร่งรัดการเรียนการสอน และการเตรียมการสอบ ทำให้ไม่มีเวลาในการตอบแบบสอบถามในช่วงเวลาดังกล่าว

4. ควรส่งแบบสอบถามถึงกลุ่มตัวอย่างโดยตรง ไม่ควรส่งผ่านไปยังผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาของกลุ่มตัวอย่าง เพราะจากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสบายใจที่ข้อมูลของตนถึงมือผู้วิจัยเพียงผู้เดียว และเป็นการทำให้ผู้ตอบรู้สึกว่าเป็น เรื่องส่วนตัวระหว่างผู้ตอบกับผู้วิจัย

5. ในการศึกษากัดการตอบกลับของแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบนี้ ยังมีตัวแปรอื่นที่น่าสนใจ และ

สมควรที่จะทำการศึกษา ได้แก่

5.1 ระยะเวลาการเข้าสู่อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง มีผลต่ออัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบมากน้อยเพียงใด

5.2 ภาพพจน์ในแต่ละอาชีพที่มีวัฒนธรรมรองทางอาชีพแตกต่างกันมาก (เช่น ข้าราชการกับนักการเมือง พ่อค้ากับเกษตรกร) มีผลต่ออัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของผู้ตอบมากน้อยเพียงใด

5.3 ในกลุ่มอาชีพที่มีภาพพจน์เด่นในลักษณะของการมีอำนาจเหนือผู้อื่น (เช่น ตำรวจ ทหาร) จะมีอัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ทางอาชีพของตนมากน้อยเพียงใด

5.4 ควรมีการวิเคราะห์เนื้อหาภาพพจน์ทางอาชีพในแต่ละอาชีพที่สะท้อนไปสู่สื่อต่างๆ เป็นต้นว่า ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ ละครวิทยุ นวนิยาย นิทาน ว่าในแต่ละอาชีพมีลักษณะภาพพจน์เด่นไปในทิศทางใด